

BẢO VẬT QUỐC GIA

NHẬT KÝ TRONG TÙ

獄中日記

29.8.1932
10.9.1933

身傳在獄中
精神在獄外
精神在獄外
精神在獄外
精神在獄外
精神在獄外
精神在獄外
精神在獄外
精神在獄外
精神在獄外

一七二

4 世路難

走通高山與峻岩，那知平路更難堪。
窮山遇虎終無味，平路逢人却放藍。

5 二

余亦代表越南民，擬到中華見要人。
無奈凡波平地起，送余入獄作嘉賓。

6 三

忠誠永奉無心疾，却被嫌疑做漢奸。
志世原來非易事，而今處世更難矣！

1-2-3

1

胡卷

丈夫原不愛吟詩，因為囚中無所為。
聊借吟詩消永日，且吟且待自由時。

2 在吳榮街被扣留

足禁抑使余蒙辱，故意延遲我去程。
問謀嫌疑空捏造，把人若誓白犧牲。

3 入靖西縣獄

獄中舊犯迎新犯，天上晴雲逐雨雲。
晴雨浮雲飛去了，獄中留位自由人。

125

. 3 .

7 早

太陽每早從牆上照著籠門門未開，
籠裡現時還黑暗，光明却已面前來。

8 二

早起人人爭臘虱，八鐘响了早食開，
劫君且吃一個飽，否極之時必春來。

9 午

獄中午睡真舒服，一睡昏了幾句鐘，
夢見乘龍天上去，醒時才覺臥籠中。

. 4 .

10 問話

社會的兩極，法官與犯人，
官曰：你有罪，犯曰：我良民，
官曰：你說假，犯曰：我言真，
法官性去善，假裝惡狠不，
要入人於罪，却假意慇懃，
這兩極之間，立著公理神。

11 午後

二點開籠換空氣，人人仰看自由天，
自由天上神仙客，知否籠中也有仙。

- 6 -

15 脚開
待猴餓口似兇神，晚子張開把脚吞。
各人被吞了右脚，只剩左脚能屈伸。

16 二

世間更有離奇事，人們爭先上脚鉗。
因為有鉗才得睡，無鉗沒處可安眠。

17 學奕棋

閒坐無聊學奕棋，千兵萬馬共驅馳。
進攻退守應神速，高才瘦足先得之。

- 5 -

12 晚

晚食吃了日西流，處又山歌與樂音。
盡暗請西禁開畫，忽成美術小翰林。

13 囚糧

每食一碗紅米飯，無外無菜又無湯。
有人送飯吃得飽，沒人送飯喊前娘。

14 誰友吹笛

獄中忽聽思鄉曲，聲轉淒涼調轉愁。
千里關河無限感，聞人更上一層樓。

21 分水

每人分得水半盆，洗面烹茶各隨便，
誰要洗面到烹茶，誰要烹茶勿洗面。

22 中秋

中秋秋月圓如鏡，照耀人間白似銀，
家裡團圓吃秋節，不忘獄裡吃愁人！

23 二

獄中人也賞中秋，秋月秋風帶點愁，
不得自由賞秋月，心隨秋月共悠悠。

18 二

眼光應大心應細，堅決時又要進攻，
錯路雙車也難用，逢時一年可成功。

19 三

雙方勞力奔平均，勝利終須屬一人，
攻守運籌無陋慕，才稱英勇大將軍。

20 望月

獄中無酒亦無花，對此良宵奈若何，
人向窗前看明月，月從窗隙看詩家。

- 7 -

- 8 -

27 難友原主任上

國家重記鎮邊陲，胡乃忘公只顧私！
錦嶺常從邊界去，金錢炒裡鑄國詩。

28 双十日解往天保

家戶結紲與張燈，國慶欣聲舉國騰。
我却今天被紲解，逆凡有意阻飛騰。

29 走路

走路才知走路難，重山之外又重山。
重山登到高峰後，萬里輿圖顧盼間。

24 賭

民間賭博被官拉，獄裡賭博可公開。
被拉賭犯常嗟悔，何不先到這裡來！

25 賭犯

~~賭犯不給賭犯飯，欲令他們悔前非。~~
今家不給賭犯飯，欲令他們悔前非。
硬犯鑄錢天天有，窮犯飢涎共淚垂。

26 誰友莫某

富家子弟貧家教，賭胆如天胆似針。
車大砲才真偉大，在囚仍想吃人參。

33 初到天保獄
日行五十二公里，濕冬，衣冠破，赤跣。
深夜又無安睡處，廁坑上坐，待朝暎。

34 難友之妻探豎

君在鐵窗裡，妾在鐵窗前，
相近在咫尺，相隔似天淵，
只賴眼傳言，未言淚已滿。
情景真可憐。

30 暮

倦鳥歸林尋宿樹，孤雲慢又渡天空。
山村少女磨包粟，包粟磨完炒已烘。

31 夜宿電泉

白天「双馬」不停蹄，
夜晚嘗了五味雞，
虱冷乘機來夾我，
敲手隔鄰欣聽曉鶯啼。

32 田東

每食一碗公家粥，
肚子時又在嘆吁，
白飯三元不够飽，
薪如桂也米如珠。

沒有冬寒憔悴景，將無春暖的輝煌。
笑映把我來鍛鍊，使我精神更緊張。

36 自勉

35 各報：歡迎威基大會。
同是中國友，同是要赴渝。
君為坐上客，我為階下囚。
同是代表也，待遇胡懸殊。
人情分冷熱，自古水東流。

37 野景
我來之時禾尚青，現在秋收半已成。
處處農民顏帶笑，田間充滿唱歌聲。

38 粥攤

路旁樹影涼陰下，一樣茅芦是酒樓。
冷粥白卦供食譜，行人遇此暫停留。

39 果德獄

監房也是小家庭，柴米油卦自己營。
每個籠前一個窩，成天煮飯與調羹。

43 同正 十一月二日

同正正同平馬獄。每冷一粥肚空空。
水和光線松充足。日日還開兩次花。

44 難友的紅被

舊卷新書相補綴。紅毡猶暖過無毡。
玉床錦帳人知否。獄裡許多人失眠。

45 夜冷

秋深無袴亦無毡。縮脛弓腰不可眠。
月照庭蕉增冷氣。窺窗北斗已橫天。

40 隆安劉所長

辦事認真劉所長。人人替頌你公平。
文錢粒米都公布。乾淨囚籠好衛生。

41 早解

一次雞啼夜未闌。群星擁月上秋山。
征人已往征途上。迎面秋風陣陣寒。

42 二

東方白色已成紅。幽暗殘餘早一空。
暖氣包圍全宇宙。行人詩興愈加濃。

· 18 ·

街上人爭看漢奸，漢奸與承去無干。
無干仍是嫌疑犯，使承心中覺點寒。

49 街上
50 路上

脛臂雖然被點綁，滿山鳥語共花香。
自由寬賞無人禁，賴此征途減寂涼。

51 徽兵家養

郎君一去不回頭，使妾閨中獨抱愁。
當局可憐余寂寞，請余來暫住牢囚。

· 17 ·

46 綁

脛臂長龍環繞着，宛如外國武勳官。
勳官的是金絲線，承的麻繩一大端。

47 落了一隻牙

你的二情硬且剛，不如老舌軟而長。
從來共你同甘苦，現在東西各一方。

48 隆安一同正

此間土地廣而貧，所以人民儉且勤。
聽說今春逢大旱，十分收獲兩三分。

55 二

世上千辛和萬苦，莫如失去自由權，
一言一動不自主，如牛如馬任人牽。

56

跌落

夜仍黑暗已登程，路又崎嶇甚不平，
跌入深堙危險甚，幸能躍出了深堙。

57

半路搭船趕急

乘舟順水往寧寧，腰吊船欄似絞刑，
兩岸鄉村個個甚，江心漢父釣船輕。

52

解嘲

吃公家飯住公房，軍警輪班去護從，
玩水逢山隨所適，男兒到此亦豪雄。

53

往南寧

鐵繩硬替麻繩軟，步了叮嚀環珮聲，
雖是嫌疑問謀犯，儀容却像舊公卿。

54

警兵担猪同行

警士担猪同路走，猪由人担我人牽，
人而反賤於猪仔，因為人無自主權。

61 一个瞎犯硬了

他身只有骨包皮，痛苦饑寒不可支。
昨夜他仍睡承側，今朝他已九泉歸。

62 又一个……

夷齊不食周朝粟，賭犯不吃公家粥。
夷齊餓死守陽山，賭犯餓死公家獄！

63 禁烟極烟的

烟禁此間很厲害，你烟鐵入他烟包。
當然他可吹烟斗，你若吹烟罰手鐐。

(他獄丁也)

58 南寧獄

營房建築項摩登，澈夜輝煌照電燈。
因為每食惟有粥，使人肚子成餓尸！

59 納悶

環球战火鏖蒼天，壯士相爭赴陣前。
獄裡關人關要命，雄心不值一文錢。

60 聽鷄鳴

你只平常一自維，朝了報曉大聲啼。
一聲喚醒群黎夢，你的功勞也不低。

67 睡不著

一更...二更...又三更，輾轉徘徊睡不成。
四五更時才合眼，夢魂環繞五更星。

65 憶友

昔君送我至江濱，問我歸期指谷新。
現在新田已拜好，他鄉豈作獄中人！

60 替殖友們寫報告

同舟共濟義難辭，替友編修報告書。
奉此等因今始榮，多多博得感恩詞。

64 夜半聞哭夫

嗚呼夫君兮夫君！何故夫君遽棄塵。
使妾從今何處見，十分心合意投人。

65 黃昏

凡如利劍磨山石，寒似尖鋒刺樹枝。
遠寺鐘聲推客步，牧童吹笛引牛歸。

66 工金

煮一鍋飯六毛錢，一盆開水銀一元。
一元買物得六角，獄中價格定昭然。

73 二
中華抗戰將六載，烈士轟轟舉世知。
勝利雖然有把握，仍須努力反攻時。

74 三
抗日旌旗滿亞洲，旌旗大小有差殊。
旌旗大的固須有，小的旌旗不可無。

75
警報十一月十二日
飛機浩蕩到天中，避襲人民跑一空。
承們出籠避空襲，人人欣喜得出籠！

70 癩瘡

滿身紅綠如穿錦，成日撓搔似鼓琴。
穿錦百中却貴客，鼓琴誰友盡知音。

71 問橋米聲
米被搥時很痛苦，既搥之後白如綿。
人生在世也這樣，困難是你玉成天。

72 双十一
從前每到双十一，紀念歐洲罷戰期。
今日五洲同血戰，罪魁就是墨兀尼。

79 越有騷動，「豈報，赤道記」
寧死不甘奴隸苦，義旗到處又飄揚。
可憐全做囚中客，未得躬親上戰場。

80 英訪華團……

美國去了英團到，到處欣逢熱烈情。
亦也「訪華團」一部，却遭特種的歡迎！

81 解脫武呢，1811

既解到南寧，又解反武呢！
寧日曲又解，徒延承行程。不平！

76 析字

囚人出去或為國，患逼頭時始見忠。
人有憂愁優點大，籠開竹門出真龍。

77 「旅館」

照例初來請誰友，必須睡在廁坑邊。
假如你想好入睡，你要多花幾塊錢。

78 早晴

朝陽穿過籠全部，燒燒幽烟與暗雲。
生氣頓時亮宇宙，犯人个个笑顏明。

82 芭鄉狗肉
 過采德時吃鮮魚，過芭鄉時吃狗肉，
 可見一離通解人，生活有時也不俗，

83 築路夫
 滄風浴雨未曾休，慘淡經營築路夫，
 車馬行人來往者，幾人感謝你功勞，

84 獄丁窮水主的
 一生正直又堅剛，攜手同行幾雪霜，
 恨彼奸人離永何，長教家你各淒涼，

85 公里碑
 不高亦不遠，非帝亦非王，
 小小一片石，屹立大道旁，
 人賴你指示，不走錯方向，
 你給人指示，途路之短長，
 你功也不小，人人不你忘，

86 賓陽獄中孩
 爺怕當兵救國家，
 所以成年才半歲，要到獄中跟著媽，

90

獄中生活

每人各有一火爐，火大小，小幾個鍋，煮飯煮茶又煮菜，成天烟火沒時無！

91

郭先生

萍水相逢談片刻，郭君對承甚感懇，雪中送炭，雖然少，世界仍存這種人。

92

莫班長

慷慨賓陽莫班長，解囊買飯給囚人，晚間解縛給他睡，不用威權只用恩。

87

寄尼魯

承奮鬥時，君活動，君入獄時，承住籠，萬里遙，未見面，神交自在不言中。

88

二

承們遭逢幸是同，不同的是所遭逢，承居友者，圈圍裡，君在仇人桎梏中。

89

燈光費

入籠要納燈光費，桂幣人人各六元，步入煤籠，絕暗地，光明值得六元錢！

96 來賓

監房班長天天賭，警員貪吞解犯錢。
姝長燒燬，辦今事來賓依舊太平天。

到柳州

千辛萬苦非無限，九日吾人到柳州。
回頭百餘天馬路，轉來面老帶餘愁。

久不通解

苦蕪杯將乾更甚，誰問末步信誰誰。
長官部只隔里許，何故長留在此間。

93 迂江獄台

箱外六十九人，監籠中的盜不知數。
監房却像創苟堂，又像街上賣空錢。

搭火車往來賓

幾十日未勞走路，今天得搭火車行。
雖然只得坐炭上，畢竟比徒步清其心。

他想起

一心只想自由境，拚命跳車他走開。
可惜他跑半里許，又被警員捉回來。

101 到長官部
想這誰是最後，自由日子快來臨，
那知還有誰用在，我們應該解桂林。

99 夜半
睡時都像純良漢，醒後才分善惡人。
100 善惡原來無定性，多由教育的原由。
柳州獄

102 四個月了！
一日因，千秋在外。古人之話不虛託。
四月非人類生活，使余憔悴十年多！
因為：
四月吃不飽，四月睡不好。
四月不換衣，四月不洗澡。
所以：
落了一隻牙，髮白了許多。
黑瘦像餓鬼，全身是癩痧。
幸而：
精氣和忍耐，不肯退一分。
物質雖痛苦，不動搖精神。

外感葬天新冷熱，內傷越地舊山河。
獄中害病真辛苦，本應痛哭却狂歌。

103 病重

桂林無桂亦無林，只見山高與水深。
榕蔭豎房真可怕，白天黑夜夜沈沈。

104 到桂林

初來要納入籠錢，至少仍須五十元。
倘你無錢不能納，你將步又碰麻煩。

105 入籠錢

空尸苦了四十天，四十天苦不勝言。
現在又要解返柳，真是令人悶又煩。

106 ?!

柳州桂林，又柳州，踢來踢去像皮球。
舍冤踏遍廣西地，不知解到幾時休。

107 ?

108 到第四戰區政治部

解過廣西十三縣，任了十八個監房。
試問余所犯何罪，還在為民族盡忠。

112 清明

清明時節雨紛紛，
借問自由何處有。
衛兵遙指辦公門，
籬裡囚人欲斷魂。

113 晚景

玫瑰花謝花又謝，
花香透入籬門裡。
向在籬人訴不平。

114 伍科長與黃科員

伍科長與黃科員，
慇懃慰問和幫助。
這像冬寒遇暖天，
兩二見永木可憐。

109 政治部禁閉室

二呎闊兮三呎長，
要申手脚也不可。
因為多人少地方，
四人住此日傍徨。

110 恭優待

吃够飯菜睡够站，
主任梁公優待系。
衷心感激不勝言。

111 朝景

太陽每早從山上，
只為籬前有黑影。
照得金山處不紅，
太陽未照到籠中。

118 久雨
九天下雨一天晴，可恨天公沒有情。
踏破路泥污了脚，仍須努力向前行。

119 惜光陰

蒼天有意挫英雄，八月消磨桔槔中。
尺璧寸陰真可惜，不知何日出牢籠。

120 讀蔣公訓詞

百折不回向前進，孤臣孽子義當然。
決心苦幹與硬幹，自有成功的一天。

115 限制

沒有自由真痛苦，出恭也被人制裁。
開籠之時肚不痛，肚痛之時籠不開！

116 楊濤病重

無端平地起波濤，送你楊濤入坐牢。
城火池臭堪浩嘆，而今你又咳成癆！

117 不眠夜

茫茫長夜不能眠，永做囚徒百幾篇。
做了一篇常欄筆，從從籠門望自由天。

124 二
去歲秋初我自由，今年秋首我居囚。
倘能裨益吾民族，可說今秋值去秋。

125

困肚餓

從前送飯天天早，現在用飧遲又遲。
況復時間不一定，十十一或十二時！

126

陳科員來探

一年只見兵和警，今日看見儒雅人。
雅人使我心興奮，我發黑反兩三分。

121

梁華威將軍陞任副司令

昔日揮軍湘浙地，今年抗敵緬滇邊。
頸掛威名寒敵胆，為公預頌凱旋筵。

122

贈小侯(海)

幼而學也壯而行，上忠黨國下忠民。
儉勤勇敢和廉正，母負梁公教育情。

123

秋感

熊到山峯晚十點，鐘聲新續慶社來。
囚人不管秋來未，只管囚徒光何時開。

130 晴天

事物循環原有定，兩天之後必晴天。
 此時宇宙解冰融，萬里山河晒錦旗。
 日煖風清花帶笑，樹高枝潤鳥爭言。
 人和萬物都興奮，若盡甘來理自然。

看十家詩有感

古詩偏愛天然美，山水烟花雪月凡。
 現代詩中應有缺，詩家也要會衝鋒。

續五頁

127 候主任惠贈一部書

頌承。主任送書來，請罷精神頓覺開。
 領袖偉言如在耳，天邊雲動一聲雷。

128 蒙上令准出外活動

久聞兩腳軟如綿，今得行行屢欲顛。
 本利已歸班長喊，這來不難再是延！

129 秋夜

門前衛士執槍立，天上飛雲湧片飛。
 木虬縱橫如坦克，蚊蟲聚散似花妃。
 心懷故國千塘路，夢逐新愁萬縷絲。
 苦雨而囚已一載，老夫和淚寫囚詩。

註 釋

軍事學常識 委員長訓詞

1. 組織：編制為隊形
 可師至班伍是組織之形體
 命令與紀法是組織之任務
 組織要嚴密，統一。

2. 紀律要严明。組織是軍事之軀體。
 紀律是軍事之生命。

3. 計劃要甚周密完備。條件以對象以環境。
 地形、交通、衛生、友軍、我方、敵方以我任務為
 目的，預備事項：根據交通、衛生

4. 命令要簡單明瞭。切實。周到。注意時間
 地點。敵情。環境。專員任務之目的。預備事項
 之動作。如立正等。要迅速。確實。
 立正。神志。氣魄。四定。

5. 行動要整齊劃一。共同一致。迅速確實。
 迅速。敏捷。簡單。節約。空間。時間。財力。物力。

7. 生活要整齊清潔。簡單。朴素。戰時如平
 時。訓練。平時如戰時。緊張。刻苦耐勞。

8. 管理
 人事。地。物。時。
 性質。淨。敬。批。密。而。顧到。計出萬全
 積極

凡事不進則退，必進則百處。精神愈用愈出，智慧愈用愈靈。始的勇氣。

新不斷進取，須有從從獨來的氣概。自我作
自覺自勵，自治。勞動創造，武力。日新又
則。須監督檢查考察，指示指導，全報。
心到，口到，手到，足到，事必躬親，以身作
到底，克盡厥責。

便成仁的決心，不怕苦，不怕難，一定要負責，決
只要是我们美所當為的，即抱定不成功
苦干，無論遇到什麼困難，危困的事情，
愈挫愈奮，百折不回，要实干，快干，硬干。

10 效果之目的：親愛團結，萬眾一心
11 成功條件：謹慎，預備檢討。

訓、練、

訓練性質，至考核，至提撥人才於訓練之中。是
說了就要去做，講了就要做到。考性傳，品德經
引：特長及缺點。組織人才，訓做人做事。親愛
團結，苦勞苦歎，干部，研究批評，討論比賽，
互助，自覺，自勵，創造，負責。心。日。目。手。
足。五到。守紀律。惜時間。
分別事物之輕重緩急：
按實際工作經驗，解答疑同。

29-8-1942

10-9-1943

完

幸遇英明侯主任而今又是自由人。
獄中日記從今止深謝侯公再造恩。

133 樹精巧燕張飛像。赤日長明開洞心。
133 社國終年無消息。故鄉每日望圓音。

1. 心理建設
2. 生理建設
3. 社會建設
4. 政治建設
5. 經濟建設

社會上之自由有國人之福利也
思想名務神
群己利群
福利也

濟世報二十一年一月

14. 西丹牙(德意志)報社進出(德)以

美九月份成費 7,200,000,000

照應在內(德)報社(德)大小勝

共收35000磅, 25000磅(德)洋

15. 美(德)報社共60空(德)德集100

自(德)報社(德)九月(德)是(德)出

廿二(德)二千七百五十八(德)一(德)計

得十(德)五千(德)十九(德)洋

改(德)七(德)百(德)十二(德)美(德)一千(德)

之(德)七(德)十(德)百(德)九(德)百(德)年(德)的

改(德)七(德)百(德)九(德)百(德)年(德)的

19. 德(德)報社

20. 德(德)報社(德)外(德)合(德)報(德)京(德)行

德(德)報社(德)德(德)報(德)二(德)千(德)九(德)百(德)年(德)

27. 德(德)報社

十一月一(德)日(德)德(德)報(德)全(德)世(德)界(德)的(德)

十月(德)德(德)報(德)社(德)一(德)千(德)九(德)百(德)年(德)

五(德)千(德)九(德)百(德)年(德)德(德)報(德)社(德)一(德)千(德)九(德)百(德)年(德)

一(德)千(德)九(德)百(德)年(德)德(德)報(德)社(德)一(德)千(德)九(德)百(德)年(德)

一(德)千(德)九(德)百(德)年(德)德(德)報(德)社(德)一(德)千(德)九(德)百(德)年(德)

Wilm. Hoerl
德(德)報(德)社(德)一(德)千(德)九(德)百(德)年(德)

7. 克多及其地

10. 美之政後在遠東各地之情形

至一九二一年止。美之助蘇約四六九〇七〇〇用

共助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年九月止。美之助蘇約四六九〇七〇〇用

法之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

十二月一日。一四除令。社會部。王族。京

一九二一年十一月。美之助蘇約四六九〇七〇〇用

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

越：七〇二〇〇〇里。比乃大才。法口。海陸二千哩。

也界：二九〇〇里。最高山。瑞士。三〇五〇尺。周

公長。四〇〇〇里。至。中。二。四。百。六。十。里。法。口。者

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

一九二一年。美之助蘇約一七七〇〇〇〇〇助美二九〇〇〇〇

Phần dịch tác phẩm “Ngục trung nhật ký” chỉ giới thiệu những nội dung chính là 134 bài thơ của Chủ tịch Hồ Chí Minh

Thân thể ở trong lao,
Tinh thần ở ngoài lao;
Muốn nên sự nghiệp lớn,
Tinh thần càng phải cao.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 2:

MỞ ĐẦU TẬP NHẬT KÝ

Ngâm thơ ta vốn không ham,
Nhưng vì trong ngục biết làm chi đây;
Ngày dài ngâm ngợi cho khuây,
Vừa ngâm vừa đợi đến ngày tự do.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 3:

BỊ BẮT GIỮ Ở PHỐ TÚC VINH

Túc Vinh mà để ta mang nhục,
Cố ý dằng dai, chậm bước mình;
Bịa chuyện tình nghi là gián điệp,
Cho người vô cố mất thanh danh.

HUỆ CHI *dịch.*

Bài 4:

VÀO NHÀ NGỤC HUYỆN TỈNH TÂY

Trong lao tù cũ đón tù mới,
Trên trời mây tạnh đuổi mây mưa;
Tạnh, mưa, mây nổi bay đi hết,
Còn lại trong tù khách tự do

NAM TRÂN *dịch*

Nhật ký trong tù, Hồ Chí Minh toàn tập, Nxb Chính trị Quốc gia, tập 3, tr303-453, H.2011.

ĐƯỜNG ĐỜI HIỂM TRỞ

I

Đi khắp đèo cao, khắp núi cao,
Ngờ đâu đường phẳng lại lao đao!
Núi cao gặp hổ mà vô sự,
Đường phẳng gặp người bị tống lao.

II

Ta là đại biểu dân Việt Nam,
Tìm đến Trung Hoa để hội đàm;
Ai ngỡ đất bằng gây sóng gió,
Phải làm “khách quý” tại nhà giam!

III

Ta người ngay thẳng, lòng trong trắng,
Lại bị tình nghi là Hán gian;
Xử thế từ xưa không phải dễ,
Mà nay, xử thế khó khăn hơn.

NAM TRÂN *dịch*

BUỔI SỚM

I

Đầu tường sớm sớm vằng dương mọc,
Chiếu cửa nhà lao, cửa vãn cài;
Trong ngục giờ đây còn tối mịt,
Ánh hồng trước mặt đã bùng soi.

NAM TRÂN *dịch*

II

Sớm dậy, người người đua bắt rận,
Tám giờ chuông điểm, bữa ban mai;
Khuyên anh hãy gắng ăn no bụng,
Bĩ cực rồi ra ắt thái lai.

NAM TRÂN - XUÂN THUỶ *dịch*

BUỔI TRƯA

Trong tù khoan khoái giấc ban trưa,
Một giấc miên man suốt mấy giờ;
Mơ thấy cười rồ lên thượng giới,
Tỉnh ra trong ngục vẫn nằm trơ.

NAM TRÂN *dịch*

LỜI HỎI

Hai cực trong xã hội,
Quan tòa và phạm nhân;
Quan tòa: anh có tội,
Phạm thưa: tôi lương dân;
Quan rằng: anh nói dối,
Phạm thưa: thực trăm phần;
Quan tòa tính vốn thiện,
Vờ làm bộ dữ dằn;
Muốn khép người vào tội,
Lại ra vẻ ân cần;
Ở giữa hai cực đó,
Công lý đứng làm thân.

HUỆ CHI - NGUYỄN SĨ LÂM *dịch*

Bài 12

QUÁ TRƯA

Hai giờ ngục mở thông hơi,
Tù nhân ngẩng mặt ngắm trời tự do;
Tự do tiên khách trên trời,
Biết chẳng trong ngục có người khách tiên?

NAM TRÂN *dịch*

Bản dịch khác:

Hai giờ ngục mở thay không khí,
Ai nấy nhìn lên: trời tự do!
Tiên khách tự do trên thượng giới,
Biết chẳng, tiên cũng ở trong tù?

VŨ HUY ĐỘNG *dịch*

Bài 13:

CHIỀU HỒM

Cơm xong, bóng đã xuống trầm trầm,
Vang tiếng đàn ca, rộn tiếng ngâm;
Nhà ngục Tĩnh Tây mờ mịt tối,
Bỗng thành nhạc quán viện hàn lâm.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 14:

CƠM TÙ

Không rau, không muối, canh không có,
Mỗi bữa lưng cơm đỏ gọi là;
Có kẻ đem cơm còn chắc dạ,
Không người lo bữa đói kêu cha.

NAM TRÂN - BĂNG THANH *dịch*

NGƯỜI BẠN TÙ THỔ SÁO

Bỗng nghe trong ngục sáo vi vu,
Khúc nhạc tình quê chuyển điệu sâu;
Muôn dặm quan hà, khôn xiết nỗi,
Lên lầu ai đó ngóng trông nhau.

NAM TRÂN dịch

CÁI CÙM

I

Dữ tựa hung thần miệng chực nhai,
Đêm đêm há hốc nuốt chân người;
Mọi người bị nuốt chân bên phải,
Co duỗi còn chân bên trái thôi.

II

Nghĩ việc trên đời kỳ lạ thật,
Cùm chân sau trước cũng tranh nhau;
Được cùm chân mới yên bề ngủ,
Không được cùm chân biết ngủ đâu?

NAM TRÂN dịch

Bài 18, 19, 20:

HỌC ĐÁNH CỜ

I

Tù túng đem cờ học đánh chơi,
Thiên binh vạn mã đuổi nhau hoài;
Tấn công, thoái thủ nên thần tốc,
Chân lẹ, tài cao ắt thắng người.

II

Phải nhìn cho rộng, suy cho kỹ,
Kiên quyết, không ngừng thế tấn công;
Lạc nước, hai xe đành bỏ phí,
Gặp thời, một tốt cũng thành công.

III

Vốn trước hai bên ngang thế lực,
Mà sau thắng lợi một bên giành;
Tấn công, phòng thủ không sơ hở,
Đại tướng anh hùng mới xứng danh.

VĂN TRỰC - VĂN PHỤNG *dịch*

Bài 21:

NGẮM TRĂNG

Trong tù không rượu cũng không hoa,
Cảnh đẹp đêm nay khó hững hờ;
Người ngắm trăng soi ngoài cửa sổ,
Trăng nhòm khe cửa ngắm nhà thơ.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 22:

CHIA NƯỚC

Mỗi người phần nước vừa lưng chậu,
Rửa mặt đun trà tự ý ta;
Ai muốn đun trà, đừng rửa mặt,
Ai cần rửa mặt, chớ đun trà.

NAM TRÂN - TRẦN ĐẮC THỌ *dịch*

Bài 23, 24:

TRUNG THU

I

Trung thu vành vạnh mảnh gương thu,
Sáng khắp nhân gian bạc một màu;
Sum họp nhà ai ăn Tết đó,
Chẳng quên trong ngục kẻ ăn sầu.

II

Trung thu ta cũng Tết trong tù,
Trăng gió đêm thu gợn vẻ sầu;
Chẳng được tự do mà thưởng nguyệt,
Lòng theo vợi vợi mảnh trăng thu.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 25:

ĐÁNH BẠC

Đánh bạc ở ngoài quan bắt tội,
Trong tù đánh bạc được công khai;
Bị tù, con bạc ăn năn mãi:
Sao trước không vô quách chốn này!?

NAM TRÂN *dịch*

Bài 26:

TÙ CỜ BẠC

Quan không cấp bữa cho tù bạc,
Để họ mau chừa tội cũ hơn;
Tù “cứng” ngày ngày no rượu thịt,
Tù nghèo, dãi với lệ cùng tuôn.

NAM TRÂN - HUỆ CHI *dịch*

Bài 27:

BẠN TỪ HỌ MẠC

Con nhà giàu có, nghèo gia giáo,
Đánh bạc gan trời, mật tựa kim;
“Một tắc lên mây”, ghê gớm thật,
Ngồi tù mà vẫn ước nhân sâm.

NAM TRÂN *dịch*

Bản dịch khác:

Con nhà giàu, giáo dục nghèo,
To “gan đánh bạc” bé teo “gan người”;
Ba hoa khoác lác thật tài,
Ở tù mà lại cứ đòi ăn sâm

KHƯƠNG HỮU DỤNG *dịch*

Bài 28:

BẠN TỪ L. NGUYỄN LÀ CHỦ NHIỆM

Quốc gia phó thác giữ biên khu,
Sao nhãng việc công, mãi việc tư?
Quặng thiếc tuần qua biên giới sạch,
Nên lò đúc bạc... đúc thơ tù.

NAM TRÂN - HUỆ CHI *dịch*

Bài 29:

TẾT SONG THẬP BỊ GIẢI ĐI THIÊN BẢO

Nhà nhà hoa kết với đèn giăng,
Quốc khánh reo vui cả nước mừng;
Lại đúng hôm nay ta bị giải,
Oái oăm gió cản cánh chim bằng.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 30:

ĐI ĐƯỜNG

Đi đường mới biết gian lao,
Núi cao rồi lại núi cao trập trùng;
Núi cao lên đến tận cùng,
Thu vào tầm mắt muôn trùng nước non.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 31:

CHIỀU TỐI

Chim mỏi về rừng tìm chốn ngủ,
Chòm mây trôi nhẹ giữa tầng không;
Cô em xóm núi xay ngô tối,
Xay hết, lò than đã rực hồng.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 32:

ĐÊM NGỦ Ở LONG TUYỀN

“Đôi ngựa” ngày đi chẳng nghỉ chân,
Món “gà năm vị”, tối thường ăn;
Thừa cơ rét, rệp xông vào đánh,
Oanh sớm, mừng nghe hót xóm gần.

NAM TRÂN - HUỆ CHI *dịch*

Bài 33:

ĐIỀN ĐÔNG

Cháo tù mỗi bữa chia lưng bát,
Cái bụng luôn luôn rên rỉ sầu;
Cơm nhạt ba đồng ăn chẳng đủ,
Củ thì như quế, gạo như châu.

NAM TRÂN - HOÀNG TRUNG THÔNG *dịch*

MỚI ĐẾN NHÀ LAO THIÊN BẢO

Ngày cuộc năm mươi ba cột số,
Uớt đầm mũ áo, rách bươm giày;
Thâu đêm lại chẳng nơi yên giấc,
Ngồi trấn cầu tiêu, đợi sáng ngày.

KHƯƠNG HỮU DỤNG -
NGUYỄN SĨ LÂM *dịch*

**VỢ NGƯỜI BẠN TÙ ĐẾN NHÀ LAO
THẨM CHỒNG**

Anh ở trong song sắt
Em ở ngoài song sắt;
Gần nhau chỉ tắc gang,
Mà cách nhau trời vực;
Miệng chẳng nói nên lời,
Chỉ còn nhờ khước mắt;
Chưa nói, lệ tuôn tràn,
Cảnh tình đáng thương thật!

NAM TRÂN - HOÀNG TRUNG THÔNG *dịch*

Bài 36:

**CÁC BÁO ĐĂNG TIN:
HỘI HỢP LỚN HOAN NGHÊNH UY KI**

Cũng là đi Trùng Khánh,
Cũng là bạn Trung Hoa;
Anh, làm khách trên sảnh,
Tôi, thân tù dưới nhà;
Cùng là đại biểu cả,
Khinh trọng sao khác xa?
Thói thường chia ấm lạnh,
Về đông nước chảy mà!

NAM TRÂN dịch

Bài 37:

TỰ KHUYÊN MÌNH

Ví không có cảnh đông tàn,
Thì đâu có cảnh huy hoàng ngày xuân;
Nghĩ mình trong bước gian truân,
Tai ương rèn luyện tinh thần thêm hăng.

NAM TRÂN dịch

Bài 38:

CẢNH ĐỒNG NỘI

Tối đây khi lúa còn con gái,
Gặt hái hôm nay quá nửa rồi;
Khắp chốn nông dân cười hớn hở,
Đồng quê vang dậy tiếng ca vui.

NAM TRÂN *dịch*

Bản dịch khác:

Khi ta mới đến còn xanh lúa,
Vụ gặt bây giờ nửa đã xong;
Khắp chốn nông dân cười hớn hở,
Câu ca tiếng hát rộn trên đồng.

NGUYỄN SĨ LÂM *dịch*

Bài 39:

HÀNG CHÁO

Ven đường nấp dưới bóng lùm cây,
Một túp lều tranh: “tiệm rượu” đây;
Nào món cháo hoa và muối trắng,
Đường xa, khách tạm nghỉ nơi này.

NAM TRÂN - HUỆ CHI *dịch*

Bài 40:

NHÀ LAO QUẢ ĐỨC

Nhà lao mà giống tiểu gia đình,
Gạo, củi, muối, dầu tự sắm sanh;
Trước mỗi phòng giam bày một bếp,
Suốt ngày lụi hụi với cơm, canh.

HUỆ CHI dịch

Bài 41:

SỞ TRƯỞNG LONG AN HỌ LƯU

Làm việc đúng thay Lưu sở trưởng
Ai ai cũng bảo bác công bình;
Đồng tiền, bát gạo đều công bố,
Sạch sẽ, lao tù rất vệ sinh.

NAM TRÂN dịch

Bài 42, 43:

GIẢI ĐI SỚM

I

Gà gáy một lần đêm chữa tan,
Chòm sao nâng nguyệt vượt lên ngàn;
Người đi cất bước trên đường thẳm,
Rát mặt, đêm thu, trận gió hàn.

II

Phương đông màu trắng chuyển sang hồng
Bóng tối đêm tàn, sớm sạch không;
Hơi ẩm bao la trùm vũ trụ,
Người đi, thi hứng bỗng thêm nồng.

NAM TRÂN dịch

Bài 44:

ĐỒNG CHÍNH
(Ngày 2 tháng 11)

Bình Mã thế nào Đồng Chính vậy,
Bữa lưng bát cháo bụng cồn cào;
Nước và ánh sáng thì dư dật,
Ngày lại hai lần mở cửa lao.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 45:

CHIẾC CHẼN GIẤY CỦA NGƯỜI BẠN TÙ

Quyển xưa, sách mới bồi thêm ấm,
Chăn giấy còn hơn chẳng có chăn;
Trương gấm, giường ngà, ai có biết?
Trong tù bao kẻ ngủ không an?

NAM TRÂN - BĂNG THANH *dịch*

Bản dịch khác:

Sách xưa vở mới khéo đem bồi,
Chăn giấy hơn không đã hẳn rồi,
Giường ngọc màn thêu ai có thấu,
Trong lao không ngủ biết bao người.

HOÀNG NGÂN *dịch*

Bài 46:

ĐÊM LẠNH

Đêm thu không đệm cũng không chẵn,
Gối quắp, lưng còng, ngủ chẳng an;
Khóm chuối trắng soi càng thấy lạnh,
Nhòm song, Bắc Đẩu đã nằm ngang.

NAM TRÂN *dịch*

Bản dịch khác:

Cuối thu chẵn đệm cũng đều không,
Co quắp nằm mà ngủ chẳng xong;
Sân chuối trắng soi thêm lạnh lẽo,
Ngang trời, Bắc Đẩu hiện ngoài song.

TRẦN ĐẮC THỌ *dịch*

Bài 47:

DÂY TRÓI

Rồng quấn vòng quanh chân với tay,
Trông như quan võ đủ tua, đai;
Tua đai quan võ bằng kim tuyến,
Tua của ta là một cuộn gai.

NAM TRÂN - BĂNG THANH *dịch*

Bài 48:

RỤNG MẮT MỘT CHIẾC RĂNG

Cứng rắn như anh chẳng kém ai,
Chẳng như lão lưỡi dẻo và dài;
Ngọt bùi cay đắng từng chia sẻ,
Nay kẻ chân mây, kẻ cuối trời.

TRẦN ĐẮC THỌ *dịch*

Bài 49:

LONG AN - ĐỒNG CHÍNH

Vùng đây tuy rộng, đất khô cần,
Vì thế nhân dân kiệm lại cần;
Nghe nói xuân nay trời đại hạn,
Mười phần thu hoạch chỉ đôi phần.

NAM TRÂN - BĂNG THANH *dịch*

Bài 50:

TRÊN ĐƯỜNG PHỐ

Ngoài phố tranh nhau xem Hán gian,
Hán gian, ta vốn thực vô can;
Vô can vẫn bị nghi là có,
Thực khiến lòng ta lạnh tới gan.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 51:

TRÊN ĐƯỜNG

Mặc dù bị trói chân tay,
Chim ca rộn núi, hương bay ngát rừng;
Vui say, ai cấm ta dừng,
Đường xa, âu cũng bớt chùng quạnh hiu.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 52:

GIA QUYẾN NGƯỜI BỊ BẮT LÍNH

Biền biệt anh đi không trở lại,
Buồng the trợ trợ, thiệp ôm sâu;
Quan trên xót nỗi em cô quạnh,
Nên lại mời em tạm ở tù!

NAM TRÂN *dịch*

Bài 53:

PHA TRÒ

Ăn cơm nhà nước, ở nhà công,
Lính tráng thay phiên đến hộ tòng;
Non nước dạo chơi tùy sở thích,
Làm trai như thế cũng hào hùng!

VĂN TRỰC - VĂN PHỤNG dịch

Bài 54:

ĐI NAM NINH

Hôm nay xiềng sắt thay dây trói,
Mỗi bước leng keng tiếng ngọc rung;
Tuy bị tình nghi là gián điệp,
Mà như khanh tướng vẻ ung dung.

NAM TRÂN dịch

Bài 55, 56:

CẢNH BINH KHIÊNG LỢN CÙNG ĐI

I

Khiêng lợn, lính cùng đi một lối,
Ta thì người dắt, lợn người khiêng;
Con người coi rẻ hơn con lợn,
Chỉ tại người không có chủ quyền!

II

Trên đời nghìn vạn điều cay đắng,
Cay đắng chi bằng mất tự do?
Mỗi việc mỗi lời không tự chủ,
Để cho người dắt tựa trâu bò!

NAM TRÂN dịch

Bài 57:

HỤT CHÂN NGÃ

Còn tối như bưng đã phải đi,
Đường đi khúc khuỷu lại gồ ghề;
Trượt chân nhờ bước sa vào hố,
May nhảy ra ngoài suýt nữa nguy!

NAM TRÂN dịch

Bài 58:

GIỮA ĐƯỜNG ĐÁP THUYỀN ĐI UNG NINH

Đáp thuyền thẳng xuống huyện Ung Ninh,
Lủng lẳng chân treo tựa giáo hình;
Làng xóm ven sông đông đúc thế,
Thuyền câu rẽ sóng nhẹ thênh thênh.

NAM TRÂN dịch

Bài 59:

NHÀ NGỤC NAM NINH

Nhà lao xây dựng kiểu tân thời,
Đèn điện thâu đêm sáng rực trời;
Nhưng mỗi bữa ăn lưng bát cháo,
Cho nên cái bụng cứ rung hoài.

NAM TRÂN dịch

Bài 60:

BUỒN BỰC

Tráng sĩ đua nhau ra mặt trận,
Hoàn cầu lửa bốc rực trời xanh;
Trong ngục người nhàn nhàn quá đỗi,
Chí cao mà chẳng đáng đồng trinh.

NAM TRÂN dịch

Bài 61:

NGHE GÀ GÁY

Người tuy chỉ một chú gà thường,
Báo sáng, ngày ngày tiếng gáy vang;
Một tiếng, toàn dân bừng tỉnh mộng,
Công người đâu có phải là xoàng.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 62:

MỘT NGƯỜI TÙ CỜ BẠC “CHẾT CỨNG”

Thân anh da bọc lấy xương
Khổ đau, đói rét hết phương sống rồi;
Đêm qua còn ngủ bên tôi,
Sáng nay anh đã về nơi suối vàng!

NAM TRÂN *dịch*

Bản dịch khác:

Anh chỉ làn da bọc dùm xương,
Khổ đau, đói rét sức khôn đương;
Đêm qua còn ngủ bên tôi đó,
Mà sáng hôm nay đã suối vàng.

NGUYỄN SĨ LÂM *dịch*

Bài 63:

LẠI MỘT NGƯỜI NỮA

Di, Tề chẳng ăn gạo nhà Chu,
Tù bạc chẳng ăn cháo nhà nước;
Di, Tề chết đói ngàn Thú Dương,
Tù bạc chết đói trong nhà ngục.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 65:

NỬA ĐÊM NGHE TIẾNG KHÓC CHỒNG

Hỡi ôi, chàng hỡi, hỡi chàng ơi!
Cơ sự vì sao vội lánh đời?
Để thiếp từ nay đâu thấy được,
Con người tâm ý hợp mười mười.

NGUYỄN SĨ LÂM *dịch*

Bài 64:

CẤM HÚT THUỐC (Thuốc lá)

Hút thuốc nơi này cấm gắt gao,
Thuốc anh nó tịch, bỏ vào bao;
Nó thì kéo tẩu tha hồ hút,
Anh hút, còng đây, tay ghé vào.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 66:

HOÀNG HÔN

Gió sắc tựa gươm mài đá núi,
Rét như dùi nhọn chích cành cây;
Chùa xa chuông giục người nhanh bước,
Trẻ dẫn trâu về tiếng sáo bay.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 67:

TIỀN CÔNG

Thối một nồi cơm, trả sáu hào,
Nước sôi mỗi chậu, một đồng trao;
Một đồng của đáng sáu hào chỉ,
Giá cả trong tù định rõ sao!

NAM TRÂN *dịch*

Bài 68:

NGŨ KHÔNG ĐƯỢC

Một canh... hai canh... lại ba canh,
Trần trọc bần khoản, giấc chẳng thành;
Canh bốn, canh năm vừa chợp mắt,
Sao vàng năm cánh mộng hồn quanh.

NAM TRÂN *dịch*

Bản dịch khác:

Canh một... canh hai... lại canh ba,
Trần trọc, bần khoản, khó ngủ mà;
Canh bốn, canh năm vừa chợp mắt,
Sao vàng năm cánh quện hồn ta.

XUÂN THỦY *dịch*

Bài 69:

NHỚ BẠN

Ngày đi bạn tiễn đến bên sông,
Hẹn bạn về khi lúa đỏ đồng;
Nay gặt đã xong, cày đã khắp,
Quê người, tôi vẫn chốn lao lung.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 70

VIẾT HỘ BÁO CÁO CHO CÁC BẠN TỪ

Cùng hội cùng thuyền nên phải giúp,
Viết thay báo cáo dám từ nan;
“Chiều theo”, “thừa lệnh” nay vừa học,
Đã được bao lời bạn cảm ơn.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 71:

GHỀ LỠ

Đầy mình đỏ tím như hoa gấm,
Sốt soạt luôn tay tựa gảy đàn;
Mặc gấm, bạn tù đều khách quý,
Gảy đàn, trong ngục thả tri âm.

VĂN TRỰC - VĂN PHỤNG *dịch*

Bài 72:

NGHE TIẾNG GIÃ GẠO

Gạo đem vào giã bao đau đớn,
Gạo giã xong rồi, trắng tựa bông;
Sống ở trên đời người cũng vậy,
Gian nan rèn luyện mới thành công.

VĂN TRỰC - VĂN PHỤNG *dịch*

Bài 73, 74, 75:

NGÀY 11 THÁNG 11

I

Thuở trước nơi nơi đều kỷ niệm,
Mừng ngày đình chiến ở châu Âu;
Năm châu nay lại đang tuôn máu,
Bọn quý Nadi tội đứng đầu.

II

Trung Hoa kháng chiến sáu năm chầy⁽¹⁾
Oanh liệt, vang lừng khắp đó đây;
Đến lúc phản công nên cố gắng,
Mặc dầu thắng lợi nắm trong tay.

III

Kháng Nhật, cờ bay khắp Á châu,
Cờ to, cờ nhỏ chẳng đều nhau;
Cờ to đã hẵn là nên có,
Cờ nhỏ dù sao, thiếu được đâu.

NAM TRÂN dịch

Bài 76:

BÁO ĐỘNG (Ngày 12 tháng 11)

Máy bay địch bỗng đến ào ào
Tất cả nhân dân chạy xuống hào,
Cửa mở cho tù ra lánh nạn,
Sổ lồng, ai nấy khoái làm sao!

NAM TRÂN dịch

Bài 77:

CHIẾT TỰ

Người thoát khỏi tù ra dựng nước
Qua cơn hoạn nạn, rõ lòng ngay
Người biết lo âu, ưu điểm lớn
Nhà lao mở cửa ắt rông bay!

NAM TRÂN dịch

⁽¹⁾ Nguyên văn: Gần sáu năm. Nhân dân Trung Quốc bắt đầu chống cuộc xâm lược của phát xít Nhật từ ngày 7-7-1937 đến cuối năm 1942 là gần 6 năm.

Bài 78:

“QUÁN TỢ”

Lệ thường tù mới đến,
Phải nằm cạnh cầu tiêu;
Muốn cho ngủ ngon giấc,
Anh phải trả tiền nhiều.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 79:

NẮNG SỚM

Nắng sớm xuyên qua nơi ngục thất,
Đốt tan khói đặc với sương dày;
Đất trời phút chốc tràn sinh khí,
Tù phạm cười tươi nở mặt mày.

HUỆ CHI *dịch*

Bài 80:

“VIỆT NAM CÓ BẠO ĐỘNG”
(Tin Xích đạo, trên báo Ung Ninh 14-11)

Thà chết chẳng cam nô lệ mãi,
Tung bay cờ nghĩa khắp trăm miền;
Xót mình giam hãm trong tù ngục,
Chưa được xông ra giữa trận tiền.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 81:

**ĐOÀN ĐẠI BIỂU ANH
SANG THĂM TRUNG HOA**

Đoàn Mỹ đi rồi đoàn Anh đến,
Khắp chốn mừng reo tỏ nhiệt tình;
Ta cùng một đoàn thăm quý quốc,
Lại dành riêng một lối hoan nghênh.

NAM TRÂN - HOÀNG TRUNG THÔNG *dịch*

Bài 82:

GIẢI ĐI VŨ MINH⁽¹⁾ 18-11

Đã giải đến Nam Ninh,
Lại giải về Vũ Minh;
Giải đi quanh quẹo mãi,
Kéo dài cả hành trình.
Bất bình!

VĂN TRỰC - VĂN PHỤNG *dịch*

Bài 83:

THỊT CHÓ Ở BÀO HƯƠNG⁽²⁾

Qua Quả Đức thì chén cá tươi,
Qua Bào Hương lại xơi thịt chó;
Cho hay bọn giải tù nhân này,
Cách sống đôi khi cũng sành đó.

ĐỖ VĂN HỮY *dịch*

Bài 84:

PHU LÀM ĐƯỜNG

Dãi gió, dầm mưa chẳng nghỉ ngơi,
Phu đường vất vả lắm ai ơi!
Ngựa xe, hành khách thường qua lại,
Biết cảm ơn anh được mấy người?

NAM TRÂN *dịch*

Bài 85:

**LÍNH NGỤC ĐÁNH CẤP MẮT
CHIẾC GẬY CỦA TA**

Suốt đời ngay thẳng lại kiên cường,
Dù dắt nhau đi mấy tuyết sương;
Giận kẻ gian kia gây cách biệt,
Hai ta dằng dặc nỗi buồn thương.

NAM TRÂN *dịch*

⁽¹⁾ *Vũ Minh*: Tên huyện thuộc tỉnh Quảng Tây, một địa điểm trên đường bộ từ Tĩnh Tây đến Nam Ninh. Tác giả đã bị giải đến Nam Ninh dọc theo đường sông nay lại giải lại về phía Tĩnh Tây theo đường bộ.

⁽²⁾ *Bào Hương*: Một địa điểm trên đường bộ từ Nam Ninh đi Vũ Minh.

Bài 86:

CỘT CÂY SỐ

Chẳng cao cũng chẳng xa,
Không đế cũng không vương;
Một phiến đá nho nhỏ,
Đứng sừng sững bên đường;
Người nhờ anh chỉ lối,
Đi đúng hướng đúng phương;
Anh chỉ cho người biết,
Nào dậm ngắt, dậm trường;
Mọi người nhớ anh mãi,
Công anh chẳng phải thường.

VĂN TRỰC - VĂN PHỤNG *dịch*

Bài 87:

CHÁU BÉ TRONG NGỤC TÂN DƯƠNG

22 - 11

Oa...! Oa...! Oaa...!
Cha sợ sung quân cứu nước nhà;
Nên nổi thân em vừa nửa tuổi,
Phải theo mẹ đến ở nhà pha.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 88, 89:

GỬ NÊRU

I

Khi tôi phấn đấu, anh hoạt động,
Anh phải vào lao, tôi ở tù;
Muôn dặm xa vời chưa gặp mặt,
Không lời mà vẫn cảm thông nhau.

II

Đôi ta cảnh ngộ vốn không khác,
Cảnh ngộ giờ đây khác bội phần;
Tôi, chốn lao tù người bạn hữu,
Anh, trong gông xích bọn cừu nhân.

HOÀNG TRUNG THÔNG *dịch*

Bài 90:

TIỀN ĐÈN

Vào lao phải nộp khoản tiền đèn,
Tiền Quảng Tây vừa đúng sáu “nguyên”;
Vào chỗ tối tăm mù mịt ấy,
Quang minh đáng giá bấy nhiêu tiền.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 91:

SINH HOẠT TRONG TỪ

Hỏa lò ai cũng có riêng rồi,
Nhỏ nhỏ, to to mấy chiếc nồi;
Cơm, nước, rau, canh, đun với nấu,
Suốt ngày khói lửa mãi không thôi.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 92:

TIÊN SINH HỌ QUÁCH

“Gặp nhau bèo nước”, chuyện gần xa,
Ông Quách ân cần đối đãi ta;
“Rét đến cho than”, không mấy kẻ,
Đời này người thế vẫn còn mà.

NAM TRÂN - HUỆ CHI *dịch*

Bài 93:

TRƯỞNG BAN HỌ MẠC

Trưởng ban họ Mạc người hào hiệp,
Dốc túi mua cơm giúp phạm nhân;
Đêm đến cời thừng cho họ ngủ,
Chẳng dùng quyền thế, chỉ dùng ân.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 94:

NHÀ LAO THIÊN GIANG⁽¹⁾
1 - 12

Ngoài lao sáu chín chiếc ang người,
Chồng chất trong lao biết mấy mươi;
Nhà ngục mà như nhà chế thuốc,
Gọi là hàng chính cũng không sai.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 95:

ĐÁP XE LỬA ĐI LAI TÂN⁽²⁾

Cuốc bộ mấy mươi ngày vất vả,
Hôm nay được bước lên xe hỏa;
Dù rằng chỉ ngồi trên đống than,
Sang gấp mấy lần khi cuốc bộ.

ĐỖ VĂN HỸ - HUỆ CHI *dịch*

Bài 96:

ANH ẤY MUỐN TRỐN

Tự do anh ấy hằng mong mỗi,
Liều mạng đâm nhào nhảy xuống xe;
Rủi quá chạy đâu chừng nửa dặm,
Bị ngay cảnh sát bắt lôi về!

NAM TRÂN *dịch*

Bài 97:

LAI TÂN

Ban trưởng nhà lao chuyên đánh bạc,
Giải người, cảnh trưởng kiếm ăn quanh;
Chong đèn, huyện trưởng làm công việc,
Trời đất Lai Tân vẫn thái bình.

NAM TRÂN *dịch*

⁽¹⁾ *Thiên Giang*: Tên huyện thuộc tỉnh Quảng Tây.

⁽²⁾ *Lai Tân*: Tên huyện thuộc tỉnh Quảng Tây, một địa điểm trên đường sắt từ Nam Ninh đi Quế Lâm.

Bài 98:

ĐẾN LIỄU CHÂU⁽¹⁾

9 - 12

Muôn cay nghìn đắng đâu vô tận,
Mông chín ta vừa đến Liễu Châu;
Ngoảnh lại hơn trăm ngày ác mộng,
Tỉnh ra, trên mặt vẫn vương sầu.

NAM TRÂN dịch

Bài 99:

GIAM LÂU KHÔNG ĐƯỢC CHUYỂN

Thuốc đắng, cạn liều càng thấy đắng,
Đường gay, cuối chặng lại càng thêm gay;
Dinh quan chỉ cách đây chừng dặm,
Sao mãi giam ta ở chốn này?

NAM TRÂN dịch

Bài 100:

NỬA ĐÊM

Ngủ thì ai cũng như lương thiện,
Tỉnh dậy phân ra kẻ dữ, hiền;
Hiền, dữ phải đâu là tính sẵn,
Phần nhiều do giáo dục mà nên.

NAM TRÂN dịch

Bài 101:

NHÀ NGỤC LIỄU CHÂU⁽²⁾

⁽¹⁾ Liễu Châu: Một thành phố của tỉnh Quảng Tây, trên đường từ Nam Ninh đi Quế Lâm.

⁽²⁾ Trong nguyên bản, bài thơ này chỉ có đầu đề, không có thơ.

ĐẾN DINH TRƯỞNG QUAN

Tưởng qua cửa ải này là hết,
Ngày tự do âu cũng chẳng chầy;
Nào biết gian nan còn ải nữa:
Quế Lâm còn phải giải đi ngay.

NAM TRÂN dịch

BỐN THÁNG RỒI

“Một ngày tù, nghìn thu ở ngoài”,
Lời nói người xưa đâu có sai;
Sống khác loài người vừa bốn tháng,
Tiều tụy còn hơn mười năm trời.

Bởi vì:

Bốn tháng cơm không no,
Bốn tháng đêm thiếu ngủ,
Bốn tháng áo không thay,
Bốn tháng không giặt giũ.

Cho nên:

Răng rụng mất một chiếc,
Tóc bạc thêm mấy phần,
Gầy đen như quỷ đói,
Ghẻ lở mọc đầy thân.

May mà:

Kiên trì và nhẫn nại,
Không chịu lùi một phân,
Vật chất tuy đau khổ,
Không nao núng tinh thần.

NAM TRÂN dịch

ỐM NẶNG

“Ngoại cảm” trời Hoa cơn nóng lạnh,
“Nội thương”⁽¹⁾ đất Việt cảnh lâm than;
Ở tù mắc bệnh càng cay đắng,
Đáng khóc mà ta cứ hát tràn!

NAM TRÂN *dịch*

ĐẾN QUẾ LÂM

Quế Lâm không quế, không rừng,
Sông sâu thăm thẳm, trập trùng núi cao;
Bóng đa đê nặng nhà lao,
Đêm sao lặng ngắt, ngày sao tối sẫm!

NAM TRÂN *dịch*

Bản dịch khác:

Quế Lâm không quế, có rừng đâu,
Chỉ thấy non cao lẫn nước sâu;
Ngục dưới bóng đa ghê sợ thực,
Ngày thì ảm đạm, tối u sầu!

XUÂN DIỆU - ĐỖ VĂN HỸ *dịch*

⁽¹⁾ Hai câu đầu bài này dựa vào hai câu:

“*Ngoại cảm Hán gia tân vũ lộ,
Nội thương Hàn quốc cựu sơn hà*”.

trong bài *Trương Lương tố đa bệnh* của Hoàng Phan Thái, tức Đầu xứ Thái, một nhà nho ở huyện Nghi Lộc, nay thuộc tỉnh Nghệ An, chống triều đình phong kiến nhà Nguyễn, bị xử tử thời Tự Đức.

Bài 106:

TIỀN VÀO NHÀ GIAM

Mới đến nhà lao phải nộp tiền,
Lệ thường ít nhất năm mươi “nguyên”!
Nếu anh không có tiền đem nộp,
Mỗi bước anh đi, một bước phiền.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 107:

?!

?

Không đâu khổ đã bốn mươi ngày,
Bốn chục ngày qua xiết đọa đày;
Nay lại giải về châu Liễu nữa,
Khiến người đã bực lại buồn thay!

ĐỖ VĂN HỸ *dịch*

Bài 108:

?

Liễu Châu, Quế Lâm lại Liễu Châu,
Đá qua đá lại, bóng chuyển nhau;
Quảng Tây đi khắp, lòng oan ức,
Giải đến bao giờ, giải tới đâu?

NAM TRÂN *dịch*

Bài 109:

ĐẾN CỤC CHÍNH TRỊ⁽¹⁾ CHIẾN KHU IV

Quảng Tây giải khắp mười ba huyện,
Mười tám nhà lao đã ở qua;
Phạm tội gì đây? Ta thử hỏi,
Tội trung với nước, với dân à?

NAM TRÂN *dịch*

⁽¹⁾ Cục chính trị này đóng ở Liễu Châu, là một trung tâm quân sự của Tưởng Giới Thạch ở Quảng Tây lúc đó.

Bài 110:

NHÀ GIAM CỦA CỤC CHÍNH TRỊ

Hai thước rộng, ba thước dài,
Ngày đêm luẩn quẩn bốn người tù nhân;
Mỗi chân, không chỗ duỗi chân,
Người đông, phòng hẹp, khó phần trở xoay

KHƯƠNG HỮU DỤNG dịch

Bài 111:

ĐƯỢC ƯU ĐÃI

Ăn có cơm rau, ngủ có mền,
Báo xem, thuốc hút: cấp cho tiền;
Ông Lương chủ nhiệm đãi ta hậu,
Cảm kích lòng ta, nói chẳng nên.

HUỆ CHI dịch

Bài 112:

CẢNH BUỔI SỚM

Đầu non sớm sớm vằng dương mọc,
Khắp núi nơi nơi rục ánh hồng;
Chỉ bởi trước lao còn bóng tối,
Mặt trời chưa rọi thấu vào trong.

NAM TRÂN dịch

Bài 113:

TIẾT THANH MINH⁽¹⁾

Thanh minh lất phất mưa phùn,
Tù nhân nghe thấm nỗi buồn xót xa;
Tự do, thử hỏi đâu là?
Lính canh trở lối thẳng ra công đường.

NAM TRÂN dịch

⁽¹⁾ Bài này dựa theo một bài thơ nổi tiếng của Đỗ Mục đời Đường:

*Thanh minh thời tiết vũ phân phân,
Lộ thượng hành nhân dục đoạn hồn;
Tá vấn tửu gia hà xứ hữu?
Mục đồng dao chỉ Hạnh Hoa thôn.*

Nghĩa là:

Tiết thanh minh mưa phùn lất phất,
Trên đường người đi buồn đứt ruột;
Ướm hỏi nơi nào có quán rượu?
Trẻ chăn trâu chỉ tay về phía xa: thôn Hạnh Hoa.

Bài 114:

CẢNH CHIỀU HÔM

Hoa hồng nở hoa hồng lại rụng,
Hoa tàn, hoa nở cũng vô tình;
Hương hoa bay thấu vào trong ngực,
Kể với tù nhân nổi bất bình.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 115:

**KHOA TRƯỞNG HỌ NGŨ,
KHOA VIÊN HỌ HOÀNG**

Họ Ngũ trưởng khoa với họ Hoàng,
Thấy ai cùng cực động lòng thương;
Ân cần thăm hỏi và cứu giúp,
Như nắng bừng lên giữa giá sương.

HUỆ CHI *dịch*

Bài 116:

BỊ HẠN CHẾ

Đau khổ chi bằng mất tự do,
Đến buồn đi ỉa cũng không cho;
Cửa tù khi mở, không đau bụng,
Đau bụng thì không mở cửa tù.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 117:

DƯƠNG ĐÀO⁽¹⁾ ỒM NẶNG

Sóng dậy đất bằng hỏi cố sao,
Đẩy anh vào ngục, anh Dương Đào;
Cháy thành lây vạ, buồn khôn xiết,
Nay lại thương anh mắc chứng lao.

HOÀNG TRUNG THÔNG *dịch*

⁽¹⁾ Dương Đào: Một nông dân ở biên giới Quảng Tây, dẫn đường cho Hồ Chí Minh bị bắt và bị giam cầm cùng với Người. Sau khi Hồ Chí Minh ra tù được ít lâu, ông cũng ra tù và chết tại Liễu Châu vì bệnh lao. Hồ Chí Minh rất thương tiếc, coi như anh em. Tháng 8-1963, Hồ Chủ tịch đã mời 7 vị có công giúp đỡ cách mạng Việt Nam ở hai huyện Tĩnh Tây và Na Pha (Quảng Tây) sang thăm nước ta, trong đó có Dương Thắng Cường, em ruột Dương Đào.

Bài 118:

ĐÊM KHÔNG NGỦ

Năm canh thao thức không nằm,
Thơ tù ta viết hơn trăm bài rồi;
Xong bài, gác bút nghỉ ngơi,
Nhòm qua cửa ngục, ngóng trời tự do.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 119:

MƯA LÂU

Một ngày hừng nắng, chín ngày mưa,
Trời thật vô tình, đáng giận chưa!
Giày rách, đường lầy, chân lấm láp,
Vẫn còn dấn bước dặm đường xa.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 120:

TIẾT NGÀY GIỜ

Trời xanh cố ý hãm anh hùng,
Cùm xích tiêu ma tám tháng ròng;
Tắc bóng nghìn vàng, đau xót thực,
Bao giờ thoát khỏi chốn lao lung?

NAM TRÂN *dịch*

Bài 121:

ĐỌC LỜI GIÁO HUẤN CỦA ÔNG TƯỚNG⁽¹⁾

Gian khó không lùi, vẫn tiến lên,
Thù nhà nợ nước, nghĩa đương nhiên;
Quyết tâm gắng gỏi và kiên nghị,
Nhất định thành công sẽ có phen.

ĐỖ VĂN HỸ *dịch*

⁽¹⁾ Ông Tướng: Tức Tướng Giới Thạch, Tổng tư lệnh quân đội Quốc dân Đảng Trung Quốc lúc bấy giờ.

Bài 122:

**TƯỚNG QUÂN LƯƠNG HOA THỊNH⁽¹⁾
THĂNG CHỨC PHÓ TƯ LỆNH**

Đốc quân ngày trước vùng Tương, Chiết,
Chống giặc năm nay mạn Miến, Điền;
Lừng lẫy uy danh, thù mất mặt,
Khải hoàn mừng trước, xướng thành thiên.

TRẦN ĐẮC THỌ *dịch*

Bài 123:

TẶNG CHÚ HẦU (HẢI)

Bé thì phải học, lớn thì hành,
Với dân, đảng, nước, dạ trung thành;
Kiệm cần, dũng cảm và liêm chính,
Chớ phụ ông Lương dạy dỗ mình.

ĐỖ VĂN HỮY *dịch*

Bài 124, 125:

CẢM THU

I

Bắc Đẩu mười giờ ngang đỉnh núi,
Dế kêu khoan nhặt đón mừng thu;
Thân tù đâu thiết thu sang chữa,
Chỉ thiết hôm nao mở cửa tù.

II

Năm ngoái đầu thu ta tự do,
Năm nay thu đến ta trong tù;
Ví bằng giúp ích cho dân tộc,
Thu trước thu này, há kém nhau.

NAM TRÂN - BĂNG THANH *dịch*

⁽¹⁾ Lương Hoa Thịnh: là Trung tướng, nguyên Chủ nhiệm Tổng cục Chính trị Đệ tứ chiến khu ở Liễu Châu, tỉnh Quảng Tây. Không được thăng chức Tư lệnh phó mà Trương Thát Khê làm Tư lệnh trưởng thì Thiếu tướng Hải Chí Minh thay ông làm chủ nhiệm.

Bài 126:

NHÂN LÚC ĐÓI BỤNG

Ngày ngày từ trước cơm đưa sớm,
Bữa bữa giờ đây cứ chậm hoài;
Huống nữa thời gian không nhất định,
Mười giờ, mười một hoặc mười hai.

NAM TRÂN *dịch*

Bài 127:

KHOA VIÊN HỌ TRẦN TỐI THĂM

Lính tráng tuần canh nhìn nhẩn mặt,
Hôm nay mới được gặp văn nhân;
Người trông nho nhã, ai không thích,
Mái tóc ta xanh lại mấy phần.

HUỆ CHI *dịch*

Bài 128:

**CHỦ NHIỆM HỌ HẦU⁽¹⁾
TẶNG MỘT BỘ SÁCH**

Sách ngài Chủ nhiệm mới đưa sang,
Đọc đoạn, tinh thần chột mở mang;
Còn vắng bên tai lời lãnh tụ,
Chân trời một tiếng sấm rền vang.

ĐỖ VĂN HỮY *dịch*

Bài 129:

**ĐƯỢC LỆNH TRÊN CHO ĐI LẠI
NGOÀI BUỒNG GIAM**

Nghỉ lâu, chân tựa bông mềm nhũn,
Đi thử, hôm nay muốn ngã quay;
Chốc lát đã nghe cai ngục quát:
“Không dềnh dàng nữa, phải vào ngay!”.

ĐỖ VĂN HỮY *dịch*

⁽¹⁾ *Hầu Chủ Nhiệm*: Tức Hầu Chí Minh, Chủ nhiệm Cục Chính trị chiến khu IV, người đã trực tiếp thả Hồ Chí Minh theo lệnh của Tưởng Giới Thạch. Được tiếp xúc với Người, ông từng tỏ lòng mến phục.

Bài 130:

ĐÊM THU

Trước cửa lính canh bỗng súng đứng,
Trên trời trăng lớt giữa làn mây;
Rệp bò ngang dọc như xe cóc,
Muỗi lượn hung hăng tựa máy bay;
Nghìn dặm băng khuâng hồn nước cũ,
Muôn tở vương vấn mộng sâu nay;
Ở tù năm trọn thân vô tội,
Hòa lệ thành thơ tả nỗi này.

NAM TRÂN dịch

Bài 131:

TRỜI HỨNG

Sự vật vẫn xoay đà định sẵn,
Hết mưa là nắng hửng lên thôi;
Đất trời một thoáng thu màn ướn,
Sông núi muôn trùng trải gấm phơi;
Trời ấm, hoa cười chào gió nhẹ,
Cây cao, chim hót rộn cành tươi;
Người cùng vạn vật đều phơi phới,
Hết khổ là vui vốn lẽ đời.

NAM TRÂN dịch

Bài 132:

CẢM TƯỞNG ĐỌC “THIÊN GIA THI”⁽¹⁾

Thơ xưa thường chuộng thiên nhiên đẹp,
Mây, gió, trăng, hoa, tuyết, núi, sông;
Nay ở trong thơ nên có thép,
Nhà thơ cũng phải biết xung phong.

NAM TRÂN dịch

⁽¹⁾ *Thiên gia thi*: Tập thơ của “nghìn nhà thơ”. Ở Trung Quốc có hai tuyển tập thơ Đường - Tống được mang tên “*Thiên gia thi*”. Tập đầu do Lưu Khắc Trang đời Tống tuyển chọn, lấy tên *Đường - Tống thiên gia thi tuyển*, tập sau do Tạ Phương Bắc cuối đời Tống tuyển lại tập trước, gọi là *Thiên gia thi*. Có lẽ Hồ Chí Minh đã đọc tập thơ sau này.

Bài 133:

TỨC CẢNH

Cảnh lá khéo in hình Dục Đức⁽¹⁾,
Vầng hồng sáng mãi dạ Quan Công⁽²⁾;
Năm tròn cố quốc tằm hơi vắng,
Tin tức bên nhà bữa bữa trông.

NAM TRÂN dịch

Bài 134:

KẾT LUẬN

Sáng suốt, nhờ ơn Hầu Chủ nhiệm,
Tự do trở lại với mình rồi;
Ngục trung nhật ký từ đây dứt,
Tái tạo ơn sâu, cảm tạ người.

Hết

29-8-1942; 10-9-1943

KHƯƠNG HỮU DỤNG dịch

Bài 135:

MỚI RA TÙ, TẬP LEO NÚI⁽³⁾

Núi ấp ôm mây, mây ấp núi,
Lòng sông gương sáng, bụi không mờ;
Bồi hồi dạo bước Tây Phong lĩnh,
Trông lại trời Nam, nhớ bạn xưa.

NAM TRÂN dịch

Bản dịch khác:

Mây ôm núi núi ôm mây,
Lòng sông sạch chẳng mảy may bụi hồng;
Bùi ngùi dạo đỉnh Tây Phong,
Trông về cố quốc chạnh lòng nhớ ai.

T. LAN dịch⁽⁴⁾

^{(1), (2)} Trương Phi và Quan Vũ là hai danh tướng nhà Thục Hán đời Tam quốc. Trương Phi nổi tiếng về tính cương trực, dũng mãnh. Quan Vũ nổi tiếng về các đức tính: tín, nghĩa, trung, dũng. Hai người cùng là anh em kết nghĩa của Lưu Bị.

⁽³⁾ Bài thơ này nguyên không có đầu đề, cũng không có trong tập *Ngục trung nhật ký*, vì được sáng tác sau khi tác giả đã ra tù. Trong hồ sơ còn lưu giữ ở Viện Văn học có bút tích của chính tác giả viết đầu đề này gửi cho Tiểu ban biên tập vào đầu năm 1960. Vậy, có thể đây là đầu đề do tác giả mới đặt về sau.

⁽⁴⁾ Bản dịch này của T.Lan in trong tập *Vừa đi đường vừa kể chuyện*. In lần thứ hai, Nxb. Sự thật, Hà Nội, 1976, tr. 84.